

ставленные в 1846 году в трех частях / Николай Арандаренко. – Полтава: Типография губернского правления, 1852. – Ч. III. – 434, 48 с.

14. Пуголовок Ю. Сельбишна традиція населення Нижнього Поворскля / Юрій Пуголовок // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: 36. наук. праць. – Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2009. – Вип. 18. – С. 264–268.

15. Ведомость в полковую Полтавскую канцелярию з сотенного орлянского правления о населении за Днепром к сотне Орлянской принадлежащих. 1752 р. // ИР НБУВ, ф. 1, спр. 59321, арк. 41–42 зв.

16. Кедун І.С. Новгород-Сіверський та його округа в Х–ХІІІ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. іст. Наук: 07.00.04. / Кедун Іван Станіславович. – Київ, 2011. – 19 с.

Калашник Е.С. Сотенные городки Полтавского полка в описании поместий Р.Л. Воронцова 1762 г.

В статье на основании данных описания поместий графа Р.Л. Воронцова 1762 г. в городках Полтавского полка Белики, Кобеляки и Новые Санжары анализируется внутренняя застройка сотенных городков, их окрестности и хозяйственная округа.

Ключевые слова: Полтавский полк, Белики, Кобеляки, Новые Санжары, Р.Л. Воронцов, ревизия 1756 г.

Kalashnyk Ye.S. Centissimal towns of Poltava regiment in the description area of Roman Vorontsov by 1762

In the article on the basis of the description of areas Roman Vorontsov in 1762 in the cities of Poltava regiment Bilyky, Kobelyaky and Novi Sanzhary was analyzed the internal construction squadron towns, their neighborhoods and households county.

Key words: Poltava regiment, Bilyky, Kobelyaky, Novi Sanzhary, Revision of 1756.

16.03.2016 р.

УДК 94(477):614.842.6 Глухів «1784»

Б.О. Галь

ГЛУХІВСЬКА ПОЖЕЖА 1784 Р. У СВІДЧЕННЯХ ОЧЕВИДЦІВ ТА ПОТЕРПІЛИХ

У статті зроблена спроба реконструювати перебіг події під час великої глухівської пожежі 7 серпня 1784 р. До наукового обігу введено низку діловодних документів.

Ключові слова: пожежа, місто, будівля, чиновник.

Менее стройте, чтоб не так часто сгорали. Строение уносит деньги, а оно поглощает пожар.

Из листа П.В. Завадовського до П.О. Румянцева-Задунайського від 9 жовтня 1787 р. [14, с. 300].

Знаковою подією ранньомодерної історії Глухова є велика пожежа 7 серпня 1784 р. Вона змінила зовнішній вигляд міста, розчистивши простір для перепланування і регламентованої забудови, виявила недоліки в організації протипожежної безпеки і стимулювала її розвиток, призвела до консервації (повітового) адміністративного статусу.

Традиційні уявлення¹ про її причини, перебіг та наслідки ґрунтувались на відомостях наступних джерел:

- реляція новгород-сіверського, чернігівського та київського намісника, президента Малоросійської колегії графа П.О. Румянцева-Задунайського імператриці Катерині ІІ, «официальная картина этого пожара, переданная публике благодаря известному почетному любителю отечественной старины, в 30 № Ч.Г.В. (Всеподданнейшие донесения Гр. Румянцева)» (потім розлогі цитати з цього рапорту подавали О.М. Лазаревський, В.В. Вечерський² та О.К. Струкевич) [16, с. 313; 9, с. 436; 3, с. 268; 18, с. 118];

- спогади неназваного очевидця подій, зафіксовані десь у 1840-і рр. («тому вже год шисдесят»), які з'явилися спочатку на сторінках «Черниговских губернских ведомостей» (1852, № 32), а потім увійшли до збірника Б.Д. Грінченка «Из уст народа. Малорусские рассказы, сказки и пр.» [16, с. 313];

- рапорт архіваріуса Малоросійської колегії Адамовича³, зміст якого докладно переповів І.В. Теліченко (в подальшому на відомості з рапорту посилався Г.А. Максимович) [19, с. 457; 12, с. 349];

- рапорт глухівського коменданта Є.С. Простоквашина⁴ від 14 серпня 1784 р. і «Ведомость о сгоревших в бывшей 7 числа августа сего 1784 году новгородского Северского наместничества в уездном городе Глухове великой пожар казенных публичных и партикулярных строениях и домах», які ввів до наукового обігу Ю.О. Коваленко [8].

Дана публікація має на меті залучити шерех нових свідчень, як-от: доношення Малоросійської колегії П.О. Румянцеву-Задунайському від 9 серпня та 28 листопада 1784 р. (додатки 1, 3), рапорт правителя похідної канцелярії П.О. Румянцева-Задунайського, поручника Тамбовського піхотного полку П.І. Біловодського⁵ П.О. Румянцеву-

1. Йдеться про авторів нечисленних праць з історії ранньомодерного Глухова та архітектури Лівобережної України другої половини XVIII ст. [11, с. 225; 22, с. 54-55; 21, с. 56; 4, с. 289; 8, с. 232].

2. В.В. Вечерський називає П.О. Румянцева-Задунайського «очевидцем тієї катастрофи», але здається, безпідставно [3, с. 268].

3. Відомостей про нього не знайдено.

4. Простоквашин Євдоким Степанович (1734/6-1821), у службі нижнім чином Тобольського драгунського полку з 1749 р., канцелярист у генерала П.О. Румянцева (1758-1760), секретар при штабі окремого корпусу під командуванням П.О. Румянцева (1761-1763), управляючий однієї з трьох експедицій похідної канцелярії П.О. Румянцева (1769-1774), полковник (1775(?)), глухівський комендант (1775(?)-1785), управляючий Інспекторською експедицією Воєнної колегії (1785-1797), генерал-лейтенант (1795) (див. про нього: [1, с. 72-73]).

5. Павло Іванович Біловодський згадувався наприкінці 1794 р. як секунд-майор, секретар Інспекторської експедиції Воєнної колегії, тобто службу продовжував під безпосереднім началом Є.С. Простоквашина [13, с. 51].

Задунайському від 4 вересня 1784 р. (додаток 2), чолобитна секретаря і виконуючого обов'язки прокурора Малоросійської колегії І.А. Войцеховича до генерал-прокурора Урядуючого Сенату О.О. Вяземського від <?> січня 1785 р. (додаток 4), а також спробувати на їх основі відновити перебіг подій глухівської пожежі 7 серпня 1784 г.⁶.

Більш-менш докладна інформація про час початку пожежі («в десятом часу по полуночи») і район розповсюдження вогню («на белополовском форштате по бошой Московской улице. Отмаленного ветхого домика в котором жил отставной салдат Платон Нихтов, питавшейся с женою ево и детми печением на продажу гречишных столпцов») є лише в рапорті глухівського коменданта Є.С. Простоквашина від 14 серпня 1784 р. [8, с. 233]. Причини займання слідство так і не з'ясувало («а отчего точно как оной салдат с женою и живиею у него понайму девкою, так и самоближния соседи не знают»), лише відібрало у ймовірного винуватця пожежі⁷, його домочадців та сусідів письмові свідчення (згадуються в рапорті Є.С. Простоквашина) [8, с. 233].

Неназваний свідок так само згадував, що «од поганой хатки завелось ото, баба стовпци пекла» «назавтра Спас», тобто наступного дня після святкування Спаса (6 серпня) [16, с. 314].

«Ведомость о сгоревших в бывшей 7 числа августа сего 1784 году новгородского Северского наместничества в уездном городе Глухове великой пожар казенных публичных и партикулярных строениях и домах» фіксує три постраждалі від пожежі частини Білополіського форштадту: «на Белополовском форштате откуда первой загорелся двор», «на Белополовском же форштате по бошой Московской улице до городского валу» і «от Московской улицы вправо около поганого ставка» [8, с. 235]. Тобто, непрямо вказується на те, що епіцентр пожежі знаходився не на самій Московській вулиці і не на території між Московською і Поганим Ставком. Якщо неназваний свідок не помилявся, коли неодноразово прив'язував епіцентр пожежі саме до Поганого Ставка («з Поганого-Ставка почало», «од Поганого-Ставу»), то «погана хатка» Платона Ніхтова мала стояти десь за Поганим Ставком, ближче до Севської вулиці⁸ [16, с. 314–315].

6. Питання про причини та наслідки пожежі і, ширше, про стан протипожежної безпеки у тогочасних містах Лівобережної України та про регулярну забудову Глухова після пожежі 7 серпня 1784 р. планується розглянути в окремих розвідках.

7. У тому, що ймовірним винуватцем пожежі був відставний солдат, немає нічого дивного, адже саме на Білополіському форштадті квартирував глухівський гарнізон, знаходились батальйонна школа і «партикулярний будинок» коменданта Є.С. Простоквашина [17, с. 414; 7, с. 116; 9, с. 434]. А, отже, селились і відставні солдати.

8. Малоросійська колегія у доношенні від 28 листопада 1784 р. свідчить, що вогонь вже на початку пожежі «вихром обнял в друг все по той <Московской> и по другой называе-

Усі інші свідки про епіцентр пожежі прямо не згадують, але з контексту зрозуміло, що він знаходився на певній відстані (можливо, що й доволі далеко) від міського валу і Московських воріт: «увидя на белополовском предмеши Города Глухова пожар, побежал туда» (П.І. Біловодський), «пожар <...> сначала мало угрожал архиву, расположенному в другой стороне города» (Адамович) [19, с. 457]. Та й глухівський комендант опосередковано вказує на віддаленість епіцентру пожежі від середмістя: «ветер <...> срывая огнем обнятия крышки бросал на другая уже близ городского валу» [8, с. 233].

Відповідальність за гасіння пожежі ст. 273 «Учреждения для управления Губерний Всероссийской Империи» (1775) поклала на городничого (коменданта), який мав зорганізувати обивателів [15, с. 259]. Втім, ні рапорт самого Є.С. Простоквашина, ні інші свідчення не дають відповіді на питання, коли саме глухівський комендант з'явився на пожежі. «Услыша зделанной в барабаны тревожной знак» і прибігши на пожежу, П.І. Біловодський «являлся Господину Генерал-Маюру и Кавалеру Карл Ивановичу фон Каульбарсу⁹, и Господину Полковнику и Глуховскому Коменданту Простоквашину»¹⁰. Так само не прокоментовано залишилась присутність і, що важливіше, роль у приборканні вогню генерал-майора К.І. фон Каульбарса. Власне, у своєму рапорті Є.С. Простоквашин не прокоментував жодним словом про перебування на місці пожежі старшого за званням.

Єдине зафіксоване у джерелах розпорядження коменданта під час пожежі стосувалося руйнування будинків на шляху вогню («по повелению мною во многих местах вперед пожара стоящие дома ламать начинать были»), яке скоро втратило будь-який сенс («приносимой вихрем огонь <...> распространился всюды окружностию больше двух верст и уничтожа все мои по спасению предприемлемыя распоряжении и всего народа старани») [8, с. 233]. Потому ні сам Є.С. Простоквашин, ні автори інших рапортів не згадують про присутність коменданта на пожежі і, зокрема, коли палало середмістя. Більше того, взагалі немає свідчень про будь-які спроби боротьби з вогнем з часу, коли пожежа вийшла за межі району мой Севской улицам дома». Подальші ж часті згадки саме Московської вулиці можуть вказувати на напрямок вітру і, відповідно, розповсюдження пожежі, – «на город саме витех був из Москвы», як-от у неназваного свідка [16, с. 315].

9. Каульбарс, фон Карло Іванович (Karl Ludwig von Kaulbars, 1729 – 21.12.1787), барон, у службі з 1743 р., командир 3-го гренадерського полка (1770 – після 1776), бригадир (з 22.09.1775), генерал-майор (з 22.09.1778), генерал-поручник (з 22.09.1786), кавалер орденів святого Георгія 4 класу (26.11.1775), святої Анни (01.1784) (див. про нього: [6]). «Особистий друг графа Румянцева», як називає його племінник Р. Каульбарс [20, с. 239]. Сам П.О. Румянцев-Задунайський згадує його в листі до Г.О. Потьомкіна від 4 січня 1788 р.: «Ощущаю, и кажется мне, что я на том же пути, которым пошел недавно тоже бодрой воин Карл Иванович Кулбарс» [20, с. 147].

10. І це єдине зафіксоване підтвердження присутності коменданта на пожежі, крім його власних слів.

між вулицями Севською і Московською.

Участь у гасінні пожежі в її епіцентрі брали, за свідченням Є.С. Простоквашина, ближні та дальні сусіди Платона Ніхтова, а також *«сбежавшийся из отдаленных мест с назначенными к погашению того пожара инструментами народ»* [8, с. 233]. Йдеться про десять бочок з водою, десять крюків і двоє великих вил у місті, а на кожному з форштадтів – дві бочки, два крюка, одні вила, що їх тримали на випадок пожежі, *«и по числу их переменных люди»*. Крім того, за сигналом усі жителі мали бігти на пожежу з власними інструментами. Але Є.С. Простоквашин свідчить, що по-перше, призначені з інструментами прибігли не скоро, а саме коли вже ближнім і дальнім сусідам Платона Ніхтова *«к гашению <...> вовсе отнялся способ»*, по-друге, продемонстрували, що *«здешний народ и с топорами и с крючьями обходится весьма слабо»*, а по-третє, зайнятих на пожежі виявилось менше потрібного, *«яко простолюдины почти все для убрания своего а другия по найму чужаго хлеба на полях лежащих от города верстах в пяти находились»* [8, с. 233]. Вкупі з іншими несприятливими умовами (тривала засуха, сильний вітер, велика кількість горючого матеріалу на шляху пожежі¹¹) це унеможливило гасіння вогню, як стверджував комендант.

Свідчення джерел дуже різняться у питанні про подальший напрямок і швидкість розповсюдження вогню.

«Офіційну» версією викладено у рапорті Є.С. Простоквашина від 14 серпня 1784 р. і доношенні Малоросійської колегії від 28 листопада 1784 р., а потім покладено в основу реляції П.О. Румянцева-Задунайського Катерині II. За цією версією, протягом нетривалого часу або ж мало не миттєво (*«тот час»*, *«вдруг»*, *«в самое короткое время»*, *«так сказать мгновенно»*) *«превеличайшей ветер свихром в то время случившейся»* переніс вогонь від епіцентру пожежі до міського валу, охопив вал з усіх боків (*«в многих местах окружив весь оной со всех сторон»*, *«со всех сторон ворота и форштати находились в пламени»*), одночасно перекинув полум'я через вал в різних місцях до середмістя (*«перенесено оно и в середину города, и в нем вдруг местах в десяти зажгло»*), а вже звідти через Єсмань на Веригинський форштадт (*«из города ж с крышак доски и драпицы огнем зазженныя силою ветра на веригинской за рекою лежащей форштат занесенныя»*), що викликало страшну паніку у середмісті і поклато край будь-яким спробам боротися з пожежею (*«весьма народ привело в наибольшее смятение так что всякой не знал куда бежать свое семейство и имущество спасать»*) [8, с. 234].

11. Різні свідки згадують про численні лавки на Московській, Спаській вулицях і цілі торгові ряди у середмісті, де «содержано было для продажи превеликое количество бочак хлебнаго вина водки конопляного масла дехтю и сала» [16, с. 314; 8, с. 233].

Думка, що полум'я могло, досягнувши валів, почати обтікати їх з усіх боків, аби перекинутись у середмістя одночасно по всьому периметру, суперечить здоровому глузду, а також свідченням архіваріуса Малоросійської колегії Адамовича і правителя похідної канцелярії П.О. Румянцева-Задунайського П.І. Біловодського¹².

Обидва свідка у своїх рапортах стверджували, що вітер віяв від епіцентру пожежі не в бік Московських воріт, а на Сварковську дорогу чи, як уточнює П.І. Біловодський, *«в сторону от города на конец Сварковской улицы»*. Відповідно, ні на початку пожежі, ні навіть коли зайнялися будинки по Московській вулиці, *«нималейшей опасности не было предвидимо для Города, а паче каменнаго железом покрытаго строения»*¹³.

Свідки не могли спостерігати, що трапилось в подальшому, в який саме момент і звідки вогонь перекинувся до середмістя, а від припущень чи переповідання чуток утримались¹⁴. Але за їх рапортами можемо відтворити, що відбувалось на просторі між Московською вулицею і Трьоханастасіївською церквою, Московськими воротами і Троїцькою та Миколаївською церквами (і, перш за все, всередині і навколо будівлі присутственних місць) орієнтовно від 10-ї години ранку до полудня¹⁵.

Вцілілі і відомі на сьогодні свідчення стосуються дій під час пожежі співробітників трьох закладів – Малоросійської колегії (чолобитна І.А. Войцеховича і, вочевидь, складені на основі його ж рапорту доношення Малоросійської колегії), архіву Малоросійської колегії (рапорт архіваріуса Адамовича) і похідної канцелярії П.О. Румянцева-Задунайського (рапорт П.І. Біловодського). Іронією архівної долі, усі три заклади розміщувались в одній будівлі – флігелі біля східних¹⁶ Московських воріт. Кімнати на другому поверсі займали Малоросійська колегія і похідна канцелярія П.О. Румянцева-

12. Неназваний свідок також згадував, що частина форштадтів мало постраждала від пожежі (*«наш увесь город выгорив <...>; с. Билополовка, Виригень и Усовка остались, а город на гори весь»*), а це було б неможливо, якби полум'я кільцем охопило середмістя [16, с. 314-315]. Та й людські жертви були б у цьому випадку чисельніші (у реляції П.О. Румянцева-Задунайського імператриці Катерині II йдеться про трьох загиблих під час пожежі: монахиню і часового майстра з дружиною) [9, с. 436].

13. Мається на увазі будівля присутственних місць біля Московських воріт.

14. Але не виключаємо й те, що з рапортів за домовленістю з керівництвом закладів чи з комендантом було попередньо вилучено частину тексту.

15. Час, коли полум'я перекинулось у середмістя (*«в начале одиннадцатого часа»*), вказано у доношенні Малоросійської колегії від 28 листопада 1784 р., а час, коли згоріла будівля присутственних місць (*«около двенадцатого часа»*), – у її ж доношенні від 9 серпня 1784 р.

16. М.П. Цапенко помилково називає ці ворота північними [21, с. 56].

Задунайського («покой <...> от той лесницы был самой дальней»)¹⁷, а архів Малоросійської колегії – увесь перший поверх («как при Коллегии и Архива оной находилась в нижнем этаже») [19, с. 456].

Дані про наявність персоналу названих закладів на робочих місцях під час пожежі доволі суперечливі. Пояснення, що вийшли з Малоросійської колегії, акцентують увагу на постійній присутності усіх (!) своїх співробітників на робочих місцях протягом пожежі, як-от: доношення Малоросійської колегії від 9 серпня та 28 листопада 1784 р. («все члены оной прокурор секретари и протчие канцелярские служители были налицо») чи чолобитна І.А. Войцеховича від січня 1785 р. («в день пожара, в продолжении оного, и до самого окончания я без отлучно находился среди самой опасности»). При цьому, коли описується евакуація документів закладів із будівлі присутствених місць, то фіксується участь лише правителя похідної канцелярії П.О. Румянцева-Задунайського, секретаря та архіваріуса Малоросійської колегії, численних канцелярських служителів («выносивших дела всякого звания людей столпилось более 60^{мих} человек»), солдат, які сторожували при канцелярії. І жодної згадки про членів присутствених місць, що змушує припускати, що у той момент вони були відсутні.

Описуючи самий початок пожежі, П.І. Біловодський стверджував, що «находился в отведенной для Канцелярии, в состоящем в Глухове большом казенном каменном доме во втором этаже комнате; где услыша зделанной в барабаны тревожной знак, выбежал на улицу, и увидя на белополовском предместии Города Глухова пожар, побежал туда, как и прочие всех присутственных мест члены, и Канцелярския Служители туда пошли»¹⁸. Жодне зі свідчень не вказує, коли саме співробітники присутствених місць повернулись до середмістя, але сталося це, ймовірно, до 10-ї години ранку, оскільки ще «ни малейшей опасности не было предвидимо для Города».

Не зовсім зрозуміло, чому за відсутності видимої небезпеки і кому саме спало на думку розпочати евакуацію документів частини закладів з будівлі присутствених місць на вулицю без жодного шансу вивезти їх за межі середмістя¹⁹.

17. Крім того, на другому поверсі цього ж флігеля знаходився міський магістрат, про що йдеться у рапорті П.І. Біловодського.

18. Дивно, що у своєму рапорті комендант Є.С. Простоквашин взагалі не згадав про появу на пожежі численних членів і канцелярських служителів присутствених місць.

19. Як свідчив П.І. Біловодський, «а из Города их <сундуки з паперами похідної канцелярії П.О. Румянцева-Задунайського – Б.Г.> вывозить было тогда не начем, потому: что зделанныя только для шести Сундуков Роспуски и две Кибитки стояли в сарае в казенном Каменном пробном доме, а лошадей под них вовсе не было». Так само і Адамович, оббігавши середмістя, не знайшов підводи, аби вивезти сундуки з архівом Малоросійської колегії [19, с. 457].

Припускаємо, евакуація дійсно розпочалася ще до того, як вогонь перекинувся у середмістя, на що вказують слова Адамовича («желая предупредить всякую опасность») і П.І. Біловодського («в предосторожность») і продовжувалась вже коли середмістя горіло, і що єдиного наказу про евакуацію документів не було²⁰ [19, с. 457].

Місцем, до якого зносили документи, стала площа «между церквами троицею и николаем», «которая только одна и была в Городе»²¹. Площа видавалася «надежною к тому убежищем», адже через її розміри «тамо никакого им вреда приключится не может». Протягом якогось (доволі нетривалого) часу канцеляристи і солдати похідної канцелярії П.О. Румянцева-Задунайського, Малоросійської колегії та Генерального військового суду виносили папери у зв'язках і в сундуках і складали «близ Городского пустаго колодезя»²² «<...> и часовья солдаты к ним были поставлены».

На момент, коли загорілася будівля присутствених місць і вогонь охопив площу, з похідної канцелярії П.О. Румянцева-Задунайського встигли винести «мало почти не все Сундуки с делами», а з Малоросійської колегії – «все дела», і співробітники останньої ще й допомагали евакуювати архів Малоросійської колегії з першого поверху («я <...> выносил из коллегии и архивы Ея дела», свідчив І.А. Войцехович), а з наближенням до площі вогню – «вынесенныя ж дела <...> перетаскиванны были с одного на другое место, и вкладиваны в сундуки»²³.

На «большой казенной каменной дом», за твердженням Є.С. Простоквашина, пожежа перекинулася від палаючих церков і будинків «со всех сторон» [8, с. 233]. Інші свідки згадують, що будівля присутствених місць запалала «от перенесеннаго вдруг в окошки как из Старого Каменнаго Строения, в котором прежде была Генеральная Войсковая Канцелярия покрытом деревяною весьма ветхою крышкою, так и от домов Ключових»²⁴, тобто не з усіх боків, а лише з фасаду і з двору.

20. Як і координації зусиль різних закладів, – принаймні, немає таких свідчень.

21. Натомість, архіваріус Адамович з канцеляристами архіву Малоросійської колегії чи не єдиний виносив сундуки з паперами не на площу, а у «бывший в дворе архива погреб» [19, с. 457].

22. Схоже, що про цей колодезь йдеться в описі «двору з будовами, в якому «пребывание имел» гетьман Скоропадський» (1727): «Близ церкви Николая Чудотворца <...> колодезь, в нем струб дубового лесу, в глубину пятнадцать сажень; подле его колесо, чем воду вытягают; оковано железом; тот погреб с колесом, огорожен достками сосновими встолб, покрыт тертицами» [10, с. 118-119].

23. Тобто до того моменту вони були у зв'язках.

24. Ймовірно, саме про останні згадував академік Й.А. Гильденштедт, що «лавки находятся против здания коллегии, в них несколько купцов из русских продают товары для повседневного употребления, отчасти торгуют пряностями и галантерейным товаром» [цит. за: 17, с. 413].

З моменту, коли пожежа охопила будівлю присутственных місць, хтось іще викидав поспіхом папери у вікна (*«всякой принужден уже был что нес бросать без всякого порядка на улицу в окна где все то свирепостию огня пожрато»*), але здебільшого люди були змушені рятуватись самі (*«люди по ускости каридоров и схожих лестниц сами едва спастись могли»*, *«бывшие люди в нижнем третьем этаже, принуждены были в окошки выбрасиватся, и тем сохранить себя от огня»*) [8, с. 233–234].

Попри сподівання, міська площа, куди перенесли справи з палаючої будівлі, так само не виявилась безпечною. Як свідчив П.І. Біловодський, в якийсь момент *«пресильнейшее пламя, от загоравшихся бочок с вином, дегтем и маслом, на подобие огненной реки не только все дома, но и площадь облило, и все на онаю вынесенное зажгло»*. Втім, усі, хто знаходились на площі, включаючи і вартових, розуміючи, що *«никакого способа к защищению дел не было»*, втекли, поки *«простершойся огонь все улицы тогда сделал непроходимыми»*, *«а в Городе ни одного уже человека видимо не было»*.

Як свідчить доношеніє Малоросійської колегії від 9 серпня 1784 р., *«по полуночи около двенадцатого часа по приключившемся в городе Глухове пожару сгорел казенной каменной бошой дом»*. Під час пожежі, що знищила усі сундуки і в'язанки паперів на площі, а також спустошила другий і, частково, перший поверхи будівлі вціліли лише ті документи, що знаходились у льосі (врятована Адамовичем значна частина паперів архіву Малоросійської колегії і похідної канцелярії П.О. Румянцева-Задунайського²⁵), у кімнатах першого поверху далі від палаючих дерев'яних дверей та вікон, а також винесені втікачами із міста вручну подалі від вогню²⁶.

«Обивательския дома состоящие при том каменном казенном доме» іще продовжували горіти по обіді і вночі 7 серпня, коли частина служителів повернулась у середмістя. Можливо, йдеться про тих, чії квартири були у будівлі присутственных місць і згоріли з усім скарбом, як-от у секретаря Малоросійської колегії І.А. Войцеховича. У доношеніє Малоросійської колегії від 9 серпня 1784 р. йдеться про нього, що *«как при Коллегии и Архива оной находилась в нижнем этаже, то предупреждал хранящиеся и в оной дела от изгорания в вечеру того 7. Числа»*. А наступного дня, 8 серпня 1784 р. вцілілі *«дела в сундуках и без*

25. Коли Є.С. Простоквашин рапортував, що *«походной вашего сиятельства канцелярии писменные дела в архиве здесь хранимыя <...> почти все сгорели»*, то, вочевидь, мав на увазі лише винесені П.І. Біловодським на площу та залишені на другому поверсі флігеля [8, с. 234].

26. Так, І.А. Войцехович стверджував, що він іс *«ларчик»* (*«сколько мог сам он несть»*) і, тим самим, *«сохранил все именныя и правительствующаго сената Указы, Высочайшия Грамоты и дела самыя важныя в великом количестве, так что пожрато пламенем малое токмо число не важных дел»*.

сундуков» було винесено, і за наказом коменданта Є.С. Простоквашина рекрутська команда вивезла їх у *«оставшее от прежде сгоревшаго на веригинском форштате казенного деревяного дома строение»*. Причиною такого рішення стала загроза пожежі на першому поверсі будівлі присутственных місць (*«верхняя потолочныя своды от обвалившихся с верхних этажей множественнаго числа с огнем углей весьма сильно разгорелись»*) [8, с. 234].

Наявних документів, вочевидь, недостатньо, аби відтворити перебіг слідства. Але навіть попереднє ознайомлення з ними створює враження, що бажання відновити хід подій, а також встановити і покарати винних було відсутнє, хоча зі столиці від П.О. Румянцева-Задунайського і вимагали *«обяснить, как о случаи пожара бывшаго в Глухове августа в 7^е день, так и почему дел обоих сих департаментов всех спасти было не можно, и не было ли тут чией либо оплошности»*.

Наведені нижче документи друкуються вперше. При публікації збережено усі лексичні і стилістичні особливості оригінального тексту.

Додатки.

№ 1.

[Доношеніє Малоросійської колегії П.О. Румянцеву-Задунайському від 9 серпня 1784 р., копія].

Копія

1784 Года Августа 9 дня по Указу Ея Императорскаго Величества Малороссийская Коллегия определили: донестъ правительствующему Сенату и Его Сиятельству Господину Генерал Фельдмаршалу, Сенатору, Киевскому, Черниговскому и Новгородскому Северскому Государеву наместнику, коллегии Малороссийской Президенту, и разных Орденов кавалеру Графу Петру Александровичу Румянцову Задунайскому, что сего Августа 7 числа по полуночи около двенадцатого часа по приключившемся в городе Глухове пожару сгорел казенной каменной бошой дом, где во втором Этаже Коллегия присудствие имела, и все члены оной были налицо, причем хотя всио старание употребленно было к защищению от погорения дел и наличности, для чего оныя правящим в сей коллегии прокурорскую должность коллежским ассессором Войцеховичем с канцелярскими служителями, которого так же и квартира и имение сгорели, вынесени были на площадь, состоящую между церквами троицею и николаем, Перетаскивая их с места на место, но когда обе оныя и другие церкви, також казенныя и партикулярныя дома и лавки словом, сколько ни было в Городе строений загорелись, то уже за тем и никакого способа к защищению дел не было, и осталось каждому при том несчастном случаи только спасать жизнь свою, в той

же самой крайности будучи и объявленной Ассессор Войцехович и нестерпя сылного огня оставил дела на месте где они были положены, однако с оных сколько мог сам он несть и почитал важнейшим то винос из Города и сохранил от изгорания, а имянно: Ларчик в коем хранятся имянные Ея Императорскаго Величества Указы, и указы из Правительствующаго / Сената, Предложения Его Сиятельства Господина Генерал Фельдмаршала, Сенатора и разных Орденов Кавалера Графа Петра Александровича Румянцова Задунайского, и Его Сиятельства Господина действительнаго Тайнаго Советника Генерал Прокурора, и разных орденов кавалера Князь Александр Алексеевича Вяземского, також некоторая часть дел секретных и опись всему тому и всем делам прокурорским по коим оныя Войцехович от правившого в сей Коллегии прокурорскую должность коллежского ассессора Лусти принял, и как при Коллегии и Архива оной находилась в нижнем этаже, то предупреждал хранящиеся и в оной дела от изгорания в вечеру того 7. числа и на другой день то есть 8 числа, когда уже все обивательския дома состоящие при том каменном казенном доме сгорели, и места остались порожние виносены, как то все Именные Указы, Грамоты, Указы из Правительствующаго Сената, протоколы, журналы, и дела в сундуках и без сундуков и сложены в отведенном от Господина Полковника и Глуховского Коменданта Простоквашина Казенном деревянном амбаре, оставшемся от изгорания которые определила Коллегия с присутствующих в оной одному освидетельствовать разобрать и привести в надлежащий порядок; По сведению ж Коллегии сгорело в оной Указов из Правительствующаго Сената 782 783 и сего 784 Годов протоколов журналов докладных реестров и отхожих дел протоколов / 782, 783 и 784 Годов, да дел челобитческих нерешенных до ста пятидесяти, и архивных дел не большая часть сгорело ж; а какія имянно о том за перебором оставшихся дел и реестров особо донесено будет, и что принадлежит до дел челобитческих нерешенных оных многие оставлены без дохождения сторонами, о чем Коллегия представляла Его Сиятельству Графу Петру Александровичу Румянцову Задунайскому, а сколько оных было чьи они именно, и о чем о том ис Коллегии сообщены во все тры Малороссийския Губернии, и в канцелярию Новороссийской Губернии Реестра, по опубликованию дабы стороны к дохождению своих дел явились, все же причие дела как то казенные разного рода и челобитческия, одни к производству, а протчие по неявке в годовой срок для положения в архив к вечному забвению висланы из Коллегии в начале сего года в Малороссийския Губернии, а и по делам челобитческим ныне сгоревшим те которые вошли из суда генерального ныжня сведения за дохождением сторон оттискивать можно будет от

Суда Генерального, и бывших нижних Судов где оных дел остатки и подлинныя протоколы должны быть.

На подлинном тако:
Александр Дублянский
Михайло Омелянович
Александр Давидович

Подписан 9^д августа;
(Институт рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. – Ф. II. Історичні матеріали. – Спр. 15244-15333. Бумаги действительного статского советника и кавалера Ивана Андреевича Войцеховича. – Арк. 15–16).

№ 2.

**[Рапорт правителя похідної канцелярії
П.О. Румянцова-Задунайського,
поручника Тамбовського піхотного полку
П.І. Біловодського П.О. Румянцеву-
Задунайському від 4 вересня 1784 р., оригінал].**
Тамбовскаго Пехотнаго Полку от Порутчика
Белаводскаго

Ответ

Исполняя высокое повеление Его Сиятельства, высокоповелительнаго Господина Генерал Фельдмаршала, и Разных Ординов Кавалера, Графа Петра Александровича Румянцова-Задунайскаго, при Ордере Господина Полковника и Глуховского Коменданта Простоквашина, сего Сентября 1го числа ко мне присланное, сим покорнейше доношу:

Во все время пребывания моего для письма в Канцелярии Его Сиятельства, вышеименованнаго Господина Генерал Фельдмаршала и Кавалера, я старался, и стараюсь всякое повеленное дело исправлять усердно, с наилутчим моим радением и послушанием командиров, но был всегда по одной военной Экспедиции, под начальством Старейших, только для переписки с черного на бело, а иногда по повелениям делал по архиве справки, и для того ежедневно, как и 7го числа прошлого августа находился в отведенной для Канцелярии, в состоящем в Глухове большом казенном каменном доме во втором этаже комнате; где услыша зделанной в барабаны тревожной знак, выбежал на улицу, и увидя на белополовском предместии / Города Глухова пожар, побежал туда, как и прочие всех присутственных мест члены, и Канцелярския Служители туда пошли, и при оном являлся Господину Генерал-Майору и Кавалеру Карл Ивановичу фон Каульбарсу, и Господину Полковнику и Глуховскому Коменданту Простоквашину, и исполнял повеленное, где еще никакой опасности городу предвидимо не было, ибо ветер клонился в сторону от города на конец Сварковской улицы; но когда огонь сильнее становится начал, то я возвратясь в Канцелярию, хотя и тогда еще нималейшей опасности не было

предвидимо для Города, а паче каменного железом покрытого строения, но в предосторожность сам я, с тремя при Канцелярии за сторожей находящимися солдатами начал вытаскивать сундуки с делами со второго этажа наниз, но всех скоро вынуть было не можно, по притчине сделавшейся в уском коридоре и насхожей леснице великой тесноты, ибо она для всего флигеля была только одна, и поней изо всех присудственных мест, как из Малороссийской Коллегии, так и из Городоваго Магистрата выносивших дела всякаго звания людей столпилось более 60^{ти} человек, а притом и тот покой где была Канцелярия Его Сиятельства, от той лесницы был самой дальней; но я преодолевая все сии трудности, мало почти / не все Сундуки с делами возмог снести на низ, и поставит близ Городскаго пустаго колодезя, где Малороссийской Коллегии и Генерального Суда вынесенныя дела были сложены, и часовыя солдаты к ним были поставлены, думая что тамо никакого им вреда приключится не может, а из Города их вывозить было тогда не начем, потому: что сделанныя только для шести Сундуков Роспуски и две Кибитки стояли в сарае в казенном Каменном пробном доме, а лошадей под них вовсе не было, но когда ишли за достальными Сундуками, то уже от Силнаго огня с ветром во втором этаже как в комнатах так и в коридоре, все то что было сделано из дерева, от перенесеннаго вдруг в окошки как из Стараго Каменнаго Строения, в котором прежде была Генеральная Войсковая Канцелярия покрытом деревяною весьма ветхою крышкою, так и от домов Ключковых загорелось, и пламя вдруг по всем комнатам в коих все двери были отворены, с великим стремлением распространилось, и отняло совсем удобность в тот второй этаж войтить, и потому всякой, так же и я с солдатами старались спастись свою жизнь, и бывшия люди в нижнем третьем этаже, принуждены были в окошки выбрасиваться, и тем сохранить себя от огня, и в сей крайней опасности будучи я, нетолько ничем другим чужим делом не занимался, но даже и на своей квартире, которая так же в близости от пожара стояла не был, до того времени; по кудова уже в Городе оставатся удобности отнюдь не было, / ибо пресильнейшее пламя, от загоравшихся бочок с вином, дегтем и маслом, на подобие огненной реки не только все дома, но и площадь облило, и все на оную вынесенное зажгло, а в Городе ни одного уже человека видимо не было.

Сколько же и каких именно дел, ис Канцелярии Его Сиятельства сгорело, я знать немогу, по тому: что оныя сложены были в сундуках замкнутыя замками и запечатанныя, и описей им в здешней канцелярии оставлено не было, но какие в вынесенных мною с салдатами сундуках, также и хранимыя в комнатах третьяго этажа по разбору моему обще с порутчиком Блиновым остались в

целости, описи присем представляю.

Порутчик Павел Белаводской.

1784го году
Сентября 4го.

(Центральний держаний історичний архів України. – Ф. 736 «Канцелярія Київського, Чернігівського та Новгород-Сіверського генерал-губернатора. 1781–1796 рр.». – Оп. 1. – Спр. 246. Дело о пожаре в г. Глухове 7 августа 1784 г. [17 сентября – 6 декабря 1784 г.]. – Арк. 36–37зв.)

№ 3.

**[Доношеніє Малоросійської колегії
П.О. Румянцеву-Задунайському від 28 листопада
1784 р., копія].**

Копія

№ 270.

1784 Года Ноября 28 дня по Указу Ея Императорскаго Величества Малороссийская Коллегия слушала предложение Его Сиятельства Господина Генерал Фельдмаршала, Главнокомандующаго Кавалериею и Украинскою Дивизиею Сенатора, Киевского, Черниговского и Новгородского-Северского Государева Наместника Коллегии Малороссийской Президента, Кирасирскаго военного ордена полку полковника, всех российских орденов Прускаго Чернаго Орла, и Голстинскаго Святыя Анны Кавалера Графа Петра Александровича Румянцева Задунайскаго сего ноября 23^а полученнаго коим сей Коллегии рекомендует противу включеннаго притом предложении в копии указа из Правительствующаго Сената от 31 октября к Его Сиятельству присланнаго снесясь с Судом Генеральным немедленно Его Сиятельству объяснить, как о случаи пожара бывшаго в Глухове августа в 7^и день, так и почему дел обоих сих департаментов всех спасти было не можно, и не было ли тут чией либо оплошности;

Определили: Представить Его Сиятельству на благоусмотрение следующее объяснение, что случаи пожара Коллегии неизвестно видели ж члены оной что тот пожар произошел на форстате по большой Московской улице и будучи вспомоществуем самим сылнейшим ветром и вихром обнял в друг все по той / и по другой называемой Севской улицам дома и коснувшись к стоявшим подле самого города строениям наижесточайшее бурое перенес пламя свое в Город и охватив так сказать мгновенно в многих местах окружив весь оной со всех сторон и зажег в нем церкви и дома а вместе с сими большою казенной дом, в коем коллегия и Суд Генеральный по тот случай присутствие имели и все члены оной прокурор секретари и протчие канцелярские служители были налицо при чем не взырая на великой и поразительной пожара страх Коллегия и Суд Генеральный еще в самом начале и продолжении оного не будучи ни члены ни прокурор и ни кто из канцелярских

служителей в оплошности все возможное чинили, усуми к избавлению от погорения дел, и хотя с наивеличайшею трудностию вредом и самую очевидною жизни своей опасностью Коллегия со второго этажа по лестнице вспела вынести все дела положить их для охранения на площадь которая только одна и была в Городе и казалась надежною к тому убежищем но как свирепствовавший в самом Городе пожар обнял незапно все ближайшия деревянныя и каменное строение вынесенныя ж дела схвачиваны бурею и выхром, которые затем перетаскиванны были / с одного на другое место, и вкладиваны в сундуки, вывезть же и вынести их в другое какое место а паче за город отнедь было неможно, по тому что простершойся огонь все улицы тогда зделал непроходимыми и когда со всех сторон ворота и форстаты находились в пламены все ж в Городе строение и каменные церкви загорясь в начале одиннадцатого часа пожраны были до основания в само кратчайшом времени то в такой ужасной и ничем непреодолимой крайности не зависыло от всякой помощи и возможности человеческой отвратить гибель и в пепел превратившихся дел, и так напость скоропостижного сего нещастного случая была столь несказанным ужасом каждому бывшему в городе что не оставало ничего другого как только спасать жизнь теряя навсегда дома и пожитки. Участи сей никто из жителей в Городе не избегнув вообще и лишились с ниже подписавшихся надворный советник Омелянович своего дому приежжого, коллежский ассессор Давидович жиллого с имуществом и двух других с лавками бунчуковый товарищ Миклашевский приежжого дому и лавок коллежский ассессор Войцехович квартиры и пожитков своих так что остался сей в одном том одеянии кое тогда на себе имел. Со всего вышедонесенного Его Сиятельство приметить соблаговолит что при всем / сем малопримерном наижесточайшем приключении и потере собственности не токмо какое либо небрежение быть не могло, но и неотступлено от дел и протчого до самого неудобостерпимого и опаснейшого огня. Взятое ж от Суда Генерального объяснение препроводить к Его Сиятельству оставя в Коллегии Копию;

На подлинном тако:
Александр Дублянский
Михайло Омелянович
Александр Давидович
Петр Миклашевский

Коллежский Ассессор Иван Войцехович
подписал ноября 28^а.

Сии копии по определению Малороссийской Коллегии даны Господину Коллежскому Ассессору Войцеховичу. За подписом Малороссийской

Коллегии члена, и с приложением печати коллежской. 1786 года сентября 24 дня.

Александр Давидович.

(Институт рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. – Ф. II. Історичні матеріали. – Спр. 15244-15333. Бумаги действительного статского советника и кавалера Ивана Андреевича Войцеховича. – Арк. 17–18зв.)

№ 4.

[Чолобитна секретаря і виконуючого обов'язки прокурора Малоросійської колегії І.А. Войцеховича до генерал-прокурора Урядуючого Сенату О.О. Вяземського від <?> січня 1785 р., чернетка].

Сиятельнейший Князь
Милостивейший Государь!

По высокому вашего сиятельства повелению, я имею счастье в Малороссийской Коллегии с начала 782го продолжать должность прокурора и секретарскую по ныне без отлучно, со всякою ревностию и прилежностию²⁷, по²⁸ крайней возможности²⁹ сил и способности моей; в чем оправдают меня, осмеливаюсь сказать, восприявши успех свой по коллегии дела, коих до злополучного городу Глухову приключившагось пожара, оставалось при коллегии весьма малое количество, да и то такая еще, по которым ни челобитчики ни ответчики хождения не имели: следовательно и не было поводу вершить их; все же по казенной части и уголовныя дела были оконченны и куда следовало разосланны; а в день пожара, в продолжении оног, и до самого окончания я без отлучно находился среди самой опасности, выносил из коллегии и архивы Ея дела, и сохранил все именные и правительствующаго сената Указы, Высочайшия Грамоты и дела самыя важныя в великом количестве, так что пожрато пламенем малое токмо число не важных дел: присем несчастном случае не мог и не отважился я уделить ни одной минуты на спасение собственного моего имущества, и жертвовал оным без остатка соблюдением интереса, мне от вашего сиятельства увереннаго, как сию истинну пред правительствующим Сенатом Малороссийская Коллегия засвидетельствовала;

Милостивейший Государь! слава везде гремящая о благости и великодушии вашего Сиятельства, по вседневно изливаемых на всех в нуждах своих притекающих, и носящих / на себе отличныя Знаки неищетных и не оскудеваемых щедрот человеколюбивого Милосердия вашего, вдыхает и во мне дерзновение как неимеющему

27. Далі закреслено: «силам и способности моей».

28. Далі закреслено: «всей».

29. Далі закреслено: «соответствующими».

иного покровителя и защитника, кроме единственно в высоко мощной особе общаго благодетеля, с глубочайшим упокорением просить, отеческого вашего Сиятельнейший князь! за беспомощного заступления в доставлении за рачительные труды мои и потеранную в день несчастья собственность, которой я тогда ни времени ни смелости к защищению не имел, награждения чином и местом соразмерным милостивейшему благоволению, в прославление не подражаемыми добродетельми увенчанного высокого Вашего сиятельства имени. Пребывая со вседолжнейшим благоговением.

Сиятельнейший Князь
Милостивейший Государь
вашего сиятельства
все нижайший и все преданнейший.

Генваря. дня
1785го.

Глухов.

(Институт рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. – Ф. II. Историчні матеріали. – Спр. 15244-15333. Бумаги действительного статского советника и кавалера Ивана Андреевича Войцеховича. – Арк. 19-19зв.)

Послання

1. Артамонов Н. Простоквашии // Русский биографический словарь. – СПб., 1910. – Т. [15]. Притвиц-Рейс. – С. 72–73.
2. Бумаги действительного статского советника и кавалера Ивана Андреевича Войцеховича // Институт рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. – Ф. II. Историчні матеріали. – Спр. 15244-15333. – 307 арк.
3. Вечерський В. Гетьманські столиці України / В. Вечерський. – К.: Наш час, 2008. – 320 с.
4. Вечерський В.В. Спадщина містобудування України: Теорія і практика історико-містобудівних пам'яток охоронних досліджень населених місць. – К.: НДІПІАМ, 2003. – 560 с.
5. Дело о пожаре в г. Глухове 7 августа 1784 г. [17 сентября – 6 декабря 1784 г.] // Центральный державный историчный архив. – Ф. 736 «Канцелярия киевского, черниговского та новгород-северского генерал-губернатора. 1781–1796 pp.». – Оп. 1. – Спр. 246.
6. Каульбарс // Энциклопедический словарь. Издатель: Ф.А. Брокгауз (Лейпциг). И.А. Ефрон (С.-Петербург). – СПб., 1895. – Т. XIV^a. – С. 769.
7. Коваленко О.Б., Гринь О.В. Невідомий опис Глухова 1782 р. // Історико-культурні надбання Сіверщини у контексті історії України: Матеріали п'ятої науково-практичної конференції / Держ. іст.-культ. заповідник у м. Глухові, – Глухів: РВВ ГДПУ, 2006. – С. 111–118.
8. Коваленко Ю.О. Глухівська пожежа 1784 року у документах // Сіверщина в історії України. Збірник наукових праць. – К.-Глухів: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2011. – Випуск 4. – С. 232–235.
9. Лазаревский А.М. Описание Старой Малороссии. Материалы для истории заселения, землевладения и управления. Том второй. Полк Нежинский. – К., 1893. – IV, 521, XXV с.
10. Лазаревский А. Гетманские дома в Глухове. (К рисунку) // А. Лазаревский. Очерки, заметки и документы по истории Малороссии. – К., 1896. – Т. IV. – С. 117–124.
11. Логвин Г.Н. Чернигов. Новгород-Северский. Глухов. Путивль. – 2-е изд. – М.: Искусство, 1967. – 288 с.

12. Максимович Г.А. Деятельность Румянцова-Задунайского по управлению Малороссией. – Нежин, 1913. – Т. I. – VII, III, 399 с.

13. Месяцеслов с росписью чиновных особ в государстве на лето от Рождества Христова 1795. – СПб.: Императорская академия наук, 1795. – XX, 423, IX с.

14. Письма графа П.В. Завадовского к фельдмаршалу графу П.А. Румянцеву // Старина и Новизна. – 1901. – Кн. 4. – С. 160–313.

15. Полное собрание законов Российской империи, с 1649 года. – СПб., 1830. – Т. XX. – 1034, 7 с.

16. Про Глухов. Рассказ старожилы // Гринченко Б.Д. Из уст народа. Малорусские рассказы, сказки и пр. – Чернигов, 1901. – С. 313–315.

17. Синицкий Л. Путешествия в Малороссию академика Гильденштедта и кн. И.М. Долгорукого. *Güldenstedt. Reise durch Russland. B. II (изд. 1791 г.). Кн. И.М. Долгорукий. Славны бубны за горами или путешествие мое кое-куда 1810 г. («Чтения в Императорском Обществе Ист. и древ. Российских»). 1869 года кн. II и III). Он-же. Путешествие в Киев в 1817 г. (Те-же «Чтения» 1870 г., кн. II). // Киевская Старина. – 1893. – Т. XL. – Март. – С. 412–441.*

18. Струкевич О.К. Друга Малоросійська колегія: заснування, компетенція, політико-адміністративний аспект діяльності: Дис. ... канд. іст. наук. – К., 1994. – 255 с.

19. Теличенко И.В. Скорбный лист архива Малороссийской Коллегии // Киевская Старина. – 1889. – Февраль. – Т. XXIV. – С. 445–458.

20. Фельдмаршал Румянцев. Документы, письма, воспоминания. Сост. А.П. Капитонов. – М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 2001. – 311 с.

21. Цапенко М. Архитектура Левобережной Украины XVII–XVIII веков. – М.: Стройиздат, 1967. – 235 с.

22. Цапенко М. По равнинам Десны и Сейма. – М.: Издательство «Искусство», 1970. – Второе издание. – 143 с.

Галь Б.А. Глуховский пожар 1784 г. в свидетельствах очевидцев и потерпевших

В статье сделана попытка реконструировать ход событий во время большого глуховского пожара 7 августа 1784 г. В научный оборот вводятся делопроизводственные материалы.

Ключевые слова: пожар, город, здание, чиновник.

Hal' B.O. The great fire of Hlukhiv in 1784 in the testimonies of witnesses and victims

The article attempts to reconstruct the course of events during the great fire of Hlukhiv on 7 August 1784. Correspondence is entered in the scientific revolution.

Key words: fire, town, building, official.

10.04.2016 p.